

3. „Biblijna koncepcja powołania”, „Znak” 1973.
4. „Protoewangelia Rdz 3, 15 na nowo odczytana”, „Poznańskie Studia Teologiczne” 1973.
5. Hasła oddane do „Encyklopedii Katolickiej KUL”: chabiru i chebrajczycy.

HUGOLIN LANGKAMMER OFM

PUBLIKACJE KSIĄŻKOWE Z ZAKRESU BIBLISTYKI
PROFESORÓW I ABSOLWENTÓW KUL
(rok akademicki 1972/73)

1. *Z zagadnień kultury chrześcijańskiej. Kardynałowi Stefanowi Wyszyńskiemu Prymasowi Polski, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 1973, ss. 664.*

Okazją wydania specjalnej książki dedykowanej Jego Eminencji Ks. Stefanowi Kardynałowi Wyszyńskiemu, Prymasowi Polski stała się 25-rocznica sakry biskupiej Ks. Prymasa i 70-rocznica Jego urodzin. W okresie drukowania książki dołączył się jeszcze niezwykle rzadki w historii Polski jubileusz 25-lecia prymatu.

Księga jest zbiorem artykułów pracowników naukowych KUL, czynnych i emerytowanych profesorów tej Uczelni, aktualnie pracujących w niej docentów i doktorów habilitowanych oraz bliżej związanych z Uniwersytetem członków czynnych Towarzystwa Naukowego KUL.

Oczywiście, że w tak ważnej chwili dla historii Kościoła w Polsce także bibliści KUL pragnęli Ks. Prymasowi złożyć hołd i wyrazić choć w skromny sposób swoje wyrazy najgłębszego szacunku i prawdziwej miłości. Artykuły biblijne mieszczące się w pierwszej części książki na s. 85-137 napisali: ks. S. Łach: *Psalmy dziękczynne w Psalterzu*; ks. F. Gryglewicz: *Magnificat, aspekt teologiczny*; ks. L. Stachowiak: *Teologia słowa prorockiego w Starym Testamencie*; o. H. Langkammer OFM: *Historia i teologia w księgach Ezdrasza i Nehemiasza*; ks. K. Romaniuk: *„Idąc na cały świat...”*; Wspomniane studia są pracami naukowymi, ze względu jednak na tematykę mogą wzbudzić zainteresowanie także w szerszych kręgach odbiorców.

2. Ks. F. Gryglewicz (redaktor), *Studia z teologii św. Łukasza*, Poznań (Św. Wojciech) 1973, ss. 215.

Jest to dzieło zbiorowe pod redakcją ks. prof. F. Gryglewicza (KUL). Składa się na nie aż piętnaście artykułów zredagowanych przez profesorów i adiunktów KUL oraz profesorów Wyższych Seminariów Duchownych, byłych wychowanków KUL: ks. F. Gryglewicz: *Bóg i Jego plan zbawienia w ujęciu św. Łukasza*; ks. E. Michoń: *Jezus podczas męki u św. Łukasza*; ks. M. Czajkowski: *Wniebowstąpienie Jezusa*; ks. H. Ordon SDS: *Znaczenie określenia „Duch Jezusa” w Dz 16, 7*; ks. M. Kokot SDB: *Magnificat w świetle Psalmów*; o. W. Setowski OFMConv.: *„Maryja przechowywała wszystkie te słowa w sercu swoim” (Łk 2, 19. 51b)*; ks. J. Wilk SDB: *Teologia Łukaszej Ewangelii Dzieciństwa*; ks. F. Józwiak: *Znaczenie modlitwy*

w dziełach św. Łukasza; ks. J. Czernski: *Pojęcie świętości w trzeciej Ewangelii i w Dziejach Apostolskich*; ks. J. Bielaszewski: *Teologiczna treść perykopy o Marii i Marcie (Łk 10, 38-42)*; ks. J. Szłaga: *Symbolika miecza u Łk 22, 35-38*; ks. B. Żołnierczyk: *Symbolika szaty Chrystusowej (Łk 23, 11)*; ks. R. Rubinkiewicz SDB: *Znaczenie „otwarcia oczu” u Łk 24, 31*; ks. E. Szymanek: *Chrystologiczna treść wyrażenia „pays Theou” w Dziejach Apostolskich*; o. H. Langkammer OFM: *Paweł i Łukasz w swoich teologicznych poglądach*.

Jak wynika ze spisu treści większość artykułów porusza najważniejsze, a nawet dyskusyjne zagadnienia teologii Łukasza. Nieliczne tylko poświęcone są kwestiom bardziej szczegółowym, jakkolwiek ciekawym. Książka ma charakter popularnonaukowy. Znaczy to, że całość, jakkolwiek napisana językiem zrozumiałym i bardzo przystępnym nawet dla nie teologów, opiera się na solidnym fundamencie naukowym. O takie prace wołają księża duszpasterze, seminarzyści oraz katolicy interesujący się Pismem św.

3. Ks. Jan Ł a c h, *Jezus Syn Dawida. Studium egzegetyczno-teologiczne*, Akademia Teologii Katolickiej, Warszawa 1973, ss. 221.

Studium ks. dra hab. J. Łacha jest jego rozprawą habilitacyjną, poświęconą ważnemu zagadnieniu z zakresu egzegezy i teologii biblijnej, zarówno ST jak i NT. Punktem wyjścia dociekań Autora stały się wszystkie teksty NT zawierające określenie Jezusa jako Syna Dawida. Ich analizę ks. Łach przeprowadza w pierwszej części pracy, by w drugiej postawić pytanie o genezę tego określenia. Nim jednak Autor sięgnął do jego źródła, tzn. do prorocstwa Natana o „Synu Dawida” (2 Sm 7, 8-16; Ps 89, 4-5, 20-38; Ps 132, 1-2, 18; 1 Krn 17, 1-27; 22, 7-10; 28, 6-7), omówił tzw. genealogie Jezusa „Syna Dawida” (Mt 1, 1-17; Mk 3, 23-38), nie omieszkał przy tej okazji wypowiedzieć się na temat ich historycznych wartości.

Appendix zatytułowany „Pozabiblijne świadectwa żydowskie o Synu Dawida” (s. 209-221) na pewno służy do lepszego zrozumienia tego nowotestamentowego tytułu Jezusa. Autor omawia tu następujące teksty: Psalm Salomona 17, literaturę qumrańską, Targum 2 Sm 7 oraz Targum 1 Krn 17.

Obszerny spis literatury, zwłaszcza tej, która wiąże się ściśle z tematem, jest wyrazem aktualności zagadnienia we współczesnej egzegezie i teologii biblijnej.

4. Ks. J. K u d a s i e w i c z, *Wstęp do historii zbawienia*, Lublin 1973, ss. 90.

Książka przeznaczona jest dla rozpoczynających studia teologiczne i stanowi bardzo zwięzłe wprowadzenie do nowej dyscypliny teologicznej, zwanej „historią zbawienia”. Kilkuletnie doświadczenie dydaktyczne Autora wykazało, że kultura biblijna początkujących jest bardzo niska. Stąd też — pisze on — „przed właściwą historią zbawienia konieczny jest wstęp wyjaśniający podstawowe pojęcia: zbawienie, historia zbawienia, Pismo św. jako źródło historii zbawienia, interpretacja źródeł tej historii oraz miejsca i daty historii zbawienia. Bez tych wyjaśnień cała historia zbawienia będzie zawieszona w powietrzu” (s. 4).

Pojęcia te zostały opracowane krótko i jasno oraz bardzo współcześnie — w oparciu o dokumenty Soboru Watykańskiego II i osiągnięcia współczesnej biblistyki. Na szczególną uwagę zasługuje ujęcie natchnienia biblijnego oraz jego skutków, tj. prawdy i świętości Pisma. W części tej Autor wykorzystał nowe osiągnięcia biblistyki katolickiej (Rahner, Benoit, Lohfing, Grelot). Wywody swoje ks. Kudasiwicz ilustruje licznymi przykładami, co ułatwia zrozumienie tekstu. Książka może zainteresować nie tylko studentów teologii.

5. O. A. Jankowski OSB, ks. K. Romaniuk, *Kapłaństwo w Piśmie świętym Nowego Testamentu*, Katowice (Św. Jacek) 1972, ss. 298.

Dobrze się stało, że polską literaturę biblijną wzbogaciło dzieło dwóch znanych polskich biblistów: o. A. Jankowskiego oraz ks. K. Romaniuka, poświęcone kapłaństwu w Piśmie św. NT. Poza kilkoma artykułami nie posiadamy bowiem większego studium systematycznego o kapłaństwie w Biblii. Trudność takiego opracowania wiąże się z samym materiałem biblijnym. Np. w ewangeliach terminy określające urząd kapłański odnoszą się już to do kapłaństwa starotestamentowego, już to do ówczesnych arcykapłanów i kapłanów żydowskich. Ani Jezus, ani Jego uczniowie w ewangeliach nie są nazwani kapłanami. Nie inaczej przedstawia się sprawa w pozostałych pismach NT. Wyjątek stanowi List do Hebrajczyków. Studium ma tedy na celu zbadanie idei posługi apostołsko-kapłańskiej, gdyż taka przewija się przez wszystkie księgi NT. Oczywiście, iż autorzy dzieła nie mogli nie uwzględnić nowego naświetlenia problemu kapłaństwa przez Sobór Watykański II, co niewątpliwie wpłynęło na wybór a nawet kolejność omawianych tematów. I tak całość podzielono na trzy zasadnicze części: I. „Jedynie kapłaństwo Chrystusa” (opracował o. Jankowski, 13-79). Dzieli się ona na pięć rozdziałów. Kolejne ich tytuły są następujące: 1. „Istotne cechy kapłaństwa Starego Przymierza”; 2. „Na drodze od typu kapłaństwa w Starym do antytypu w Nowym Przymierzu”; 3. „Świadomość kapłańska Jezusa”; 4. „Dzieło zbawcze Jezusa jako posługa kapłańska w świadomości Apostołów”; 5. „Jedynie w Nowym Przymierzu kapłaństwo Chrystusa według Listu do Hebrajczyków”. II. „Powszechne kapłaństwo wiernych” (opracował o. Jankowski, s. 79-113). Ta część dzieli się na sześć rozdziałów: 1. „Stary Testament o powszechnym kapłaństwie Ludu Bożego”; 2. „Powszechne kapłaństwo wiernych w I Liście św. Piotra” (1 P 2, 5. 9); 3. „Podteksty dla idei kapłaństwa wiernych zawarte w Ewangeliach”; 4. „Znamiona kapłaństwa u wiernych według św. Pawła”; 5. „Powszechna liturgia życia wiernych w Liście do Hebrajczyków”. 6. „Kapłaństwo wiernych w Pismach Janowych”. III. „Uczniowie i Apostołowie Pańscy — Kapłaństwo hierarchiczne” (opracował ks. Romaniuk, s. 113-283). Ta część zawiera pięć rozdziałów oraz jeden ekskurs: 1. „Kolegium dwunastu oraz uczniowie i apostołowie Pańscy według czterech Ewangelii”; 2. „Duchowość apostołów według wymagań Jezusa”; 3. „Świadkowie Zmartwychwstania» — obraz posługi w Dziełach Apostolskich”; 4. „Posługa apostołowa według św. Pawła”; 5. „Posługa kapłańska i dzieło głoszenia Ewangelii w świetle Listów Katolickich”. Ekskurs: „Posługa apostołowa w metaforach literackich św. Pawła”. Książkę uzupełniają przypisy, „Bibliografia”, „Wykaz skrótów” i „Literatura”.

Już same tytuły poszczególnych części i rozdziałów świadczą o próbie wieloaspektowego naświetlenia zagadnienia kapłaństwa w NT, nie mówiąc już o podpunktach, które nie tylko precyzują to, co może ogólniej zakreślono w nagłówkach do części i rozdziałów, lecz także ułatwiają czytelnikowi szybką orientację w szczegółach. Jako wymowny pod tym względem przykład może służyć podział trzeciego rozdziału części pierwszej: I. Deklaracja Jezusa o własnym kapłaństwie: 1. Teologia stosunku Jezusa do świątyni; 2. Całość zbawczego posłannictwa Jezusa jako posługa kapłańska; 3. Zbawcza śmierć Jezusa ujęta w kategoriach ofiary; 4. Deklaracje Jezusa związane z godnością kapłańską Mesjasza według Ps 110 (109). II. Suwerenny stosunek Jezusa do Prawa Mojżeszowego.

O genezie, rodzaju i celu książki mówią zwięźle sami jej autorzy: „Niniejsze studium powstało z wykładów, jakie prowadzili obaj jego autorzy w latach ostatnich, mając przed sobą nieco inne audytoria. Dwie pierwsze części stanowią zwykły kurs teologii biblijnej, w którym chodzi wyłącznie o systematyzację treści bi-

blijnych pojęć kapłaństwa Chrystusa i Ludu Bożego Nowego Przymierza. Obszerniejsza część trzecia ma charakter nie tyle teoretycznego wykładu, ile raczej zbioru opartych na Biblii wskazań odnoszących się do duchowej formacji powołania kapłańskiego. Książka więc niniejsza przeznaczona jest w pierwszym rzędzie dla najmłodszych teologów, przygotowujących się do przyjęcia święceń, oraz dla kapłanów, którzy chcą pogłębić swoją wiedzę o powołaniu [...]” (s. 8).

Warto jeszcze zaznaczyć, że książka o kapłaństwie w NT otwiera serię tematycznych opracowań z zakresu teologii biblijnej, których autorami są polscy bibliści. Głównemu redaktorowi tej serii o. Jankowskiemu wypada nie tylko podziękować za wysiłek wzbogacenia i pogłębienia myśli biblijnej w Polsce, lecz także życzyć zarówno Jemu jak i poszczególnym Autorom, którzy będą pisali w tej serii, by trud i dobre chęci dały pożądaną efekty.

W NAJBLIŻSZYM CZASIE UKAZĄ SIĘ:

1. Szeroko zakrojony *Wstęp szczegółowy do Pisma św. Starego Testamentu*, Poznań (Pallottinum). Redaktorem książki jest ks. S. Łach. Współautorami traktatów zasadniczych aktualni profesorowie KUL: ks. S. Łach, ks. L. Stachowiak, o. H. Langkammer OFM. Inne części opracowali księża absolwenci KUL, wykładowcy Pisma św. w różnych seminariach duchownych.

2. Profesor KUL, ks. doc. dr hab. J. Homerski przygotował jako redaktor i oddał do druku (Poznań, Pallottinum) obszerny *Wstęp ogólny do Pisma św.* Prócz o. doc. dra hab. J. Rosłona (ATK) pozostali autorzy są absolwentami KUL. Nie trzeba podkreślać, że na tę pierwszą polską pozycję wszechstronnie naświetlającą zagadnienia introdukcji ogólnej do Pisma św. czekają i profesorowie teologii, i studenci.

3. W druku znajduje się również *Komentarz do Ewangelii św. Łukasza*, którego autorem jest profesor KUL, ks. F. Gryglewicz. Wyrazem intensywnej i długoletniej jego pracy nad zagadnieniami związanymi ściśle z teologią Łukasza są liczne artykuły. Swoje zdobycze naukowe ks. Gryglewicz przekaże czytelnikom także w *Komentarzu*.

4. Do druku (Poznań, Pallottinum) oddano także *Komentarz do Ewangelii św. Jana*. Jego autorem jest profesor KUL ks. doc. dr hab. L. Stachowiak, którego dotychczasowe prace mogą być gwarancją wysokiej wartości przygotowanego dzieła.

5. Nadto przygotowuje się do druku (Poznań, Pallottinum) *Komentarz do Ewangelii św. Marka*, którego autorem jest o. H. Langkammer. Tenże autor oddał do druku (Katowice, Św. Jacek) monografię o Hymnach chrystologicznych, która ukaże się jako trzeci tom wyżej omówionej serii zainicjowanej przez o. A. Jankowskiego.

L. DI FONZO: *Ecclesiaste* (La Sacra Bibbia, à cura di S. Garofalo), Torino—Roma 1967 (Marietti), ss. XX + 380.

Księga Koheleta, jedna z najciekawszych, ale i najbardziej kontrowersyjnych ksiąg ST, zaczyna być obecnie przedmiotem coraz głębszych i wszechstronniejszych